

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ І ОБЛІК МИТА В УКРАЇНІ В РАМКАХ СОТ

В умовах ринкової економіки й лібералізації міжнародної торгівлі мито стає економічним регулятором зовнішньоекономічної політики держави. Мито дозволяє державі: по-перше, заохочувати ввезення або вивезення відповідних товарів або обмежувати їх; по-друге, ставити у рівні економічні умови товари вітчизняних виробників і подібні товари їх іноземних конкурентів; по-третє, проводити певну економічну, науково-технічну, екологічну, валютно-фінансову політику у сфері зовнішньоекономічної діяльності; по-четверте, спрямовувати діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в русло загальнодержавних, національних інтересів. Крім того, треба відзначити, мито – це цінова категорія, що потребує індивідуального підходу до обґрунтування мита по кожному конкретному товару, його координації з національними і світовими витратами й цінами, обліку параметрів споживчих властивостей і якості товарів тощо. Отже, мито покликано захищати внутрішнього виробника, штучно збільшуючи собівартість імпортного товару, а також служити джерелом поповнення бюджету країни.

В економічно розвинутих країнах найбільш розповсюдженим є мито, що стягується з товарів, які ввозяться до країни, тобто регулюванню підлягає тільки імпорт. У свою чергу, експорт регулюється лише у країнах із невисоким рівнем економічного розвитку.

Отже, введення мита може мати на меті здійснення економічного тиску на відповідні держави або створення їм режиму найбільшого сприяння щодо політичних мотивів.

Дослідженню питань щодо порядку застосування мита в умовах глобалізації, визначення митної вартості товарів, нормативно-правового регулювання митно-тарифної системи присвячено багато праць

відомих учених-економістів. Серед них: італійський економіст Ф. Нітті [9], В.С. Новіков, Л.М. Демиденко, О.П. Гребельник, О.Є. Ільїн, Ф.О. Верба, М.О. Петренко [1-8] тощо.

Мета статті полягає в дослідженні нормативно-правового регулювання мита в Україні в рамках СОТ, а також у розгляданні проблемних питань щодо обліку мита.

Порядок формування та застосування мита в Україні регламентується рядом законодавчих актів, а саме: Законом України «Про митний тариф України», затвердженим постановою Верховної Ради України від 05.04.2001 р. № 2371-III; Законом України «Про Єдиний митний тариф», затвердженим постановою Верховної Ради України від 05.02.1992 р. № 2097-XII; Декретом Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21.01.1993 р. № 7-93 тощо. Крім того, Верховною Радою України розглядається проект Закону України «Про митно-тарифне регулювання в Україні», який має набрати чинності з 1 січня 2011 року. Цей закон буде визначати порядок формування та застосування Митного тарифу України при ввезенні на митну територію України і вивезенні за межі митної території України товарів та інших предметів з метою стягнення мита із зазначених товарів та інших предметів, а також забезпечення проведення державою ефективної митно-тарифної політики. Із прийняттям цього закону Закон України «Про Єдиний митний тариф» втратить свою юридичну силу.

Відповідно до законодавства України мито поділяється на види (рис. 1).

Відзначимо, що преференційне мито встановлюється у вигляді особливих пільгових ставок, які включають звільнення від сплати мита і застосовуються до товарів, які походять із держав, що разом з Україною входять до митних союзів або створюють із нею спеціальні митні зони, а також при встановленні якогось спеціального

преференційного рішення відповідно до міжнародних договорів за участю України.

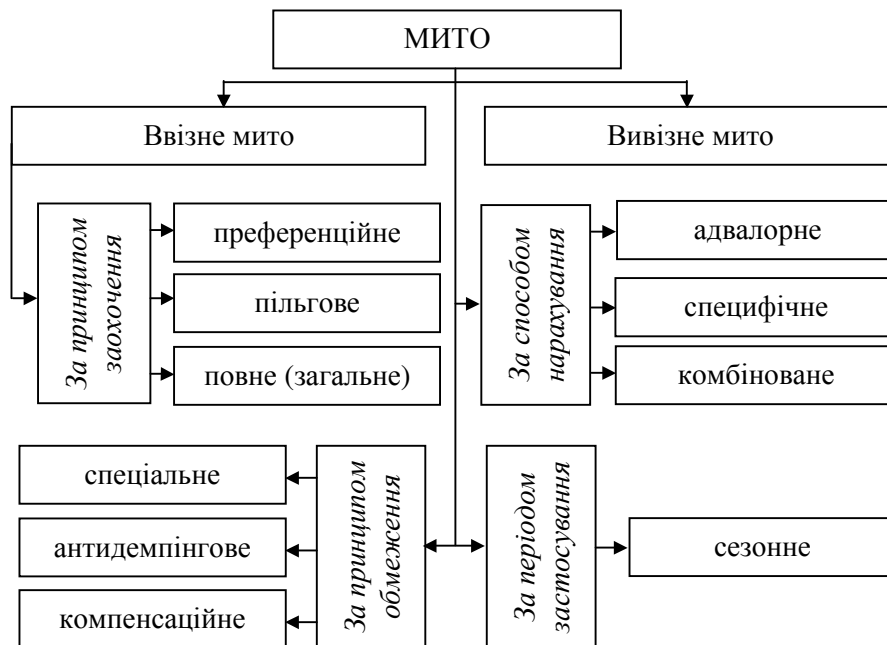


Рис. 1. Види мита в національній практиці

На сучасному етапі, у зв'язку з відсутністю переліку країн, до товарів яких застосовується преференційний режим мита, міжнародних угод про створення митного союзу або спеціальних митних зон, преференційні ставки мита в Україні не застосовуються.

Преференційне мито широко застосовується країнами з розвинутою ринковою економікою. Ставка преференційного мита встановлюється на рівні нижче мінімального з метою створення сприятливих умов для торгівлі. Так, США застосовують цей вид мита відносно країн Латинської Америки. Польща застосовує преференційні ставки до товарів із країн, у яких розмір ВВП на душу населення не перевищує аналогічний показник у Польщі та для найменш розвинутих країн. Відзначимо, що ВВП Польщі на душу населення в 2007 р. склало 16800 дол. США, у 2008 р. – 17600, у 2009 р. – 17800 дол. [3]. Саме до України Польща застосовує преференційні ставки [4, 103]. ВВП України на душу населення склало: в 2007 р. – 7200 дол. США, 2008 р. – 7500, у 2009 р. – 6400 дол. [3]. Німеччина застосовує преференційні

мита до імпорту товарів із країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою. Країни «Загального ринку» надають преференційні мита одне одному щодо імпорту товару (ставка дорівнює 0). Відзначимо, що договір про режим найбільшого сприяння країнам «Загального ринку», у якому обговорюються преференції, не розповсюджується на такі країни, як США, Японія тощо.

Як відомо, Україна є членом Світової організації торгівлі (СОТ). Відповідно до ст.7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», затвердженого постановою Верховної Ради України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ, товарам, які імпортуються з держав-членів СОТ, надається режим найбільшого сприяння, який стосується мита, митних зборів, методів їх стягнення, правил і формальностей у зв'язку з імпортом. Це означає, що будь-яка перевага, сприяння, привілей чи імунітет, які надаються стосовно будь-якого товару, що походить із будь-якої держави, мають негайно й безумовно надаватись аналогічному товару, який походить із території держав-членів СОТ або держав, з якими укладено двосторонні або

регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння. Таким чином, ставки мита, які визначені додатком І до Протоколу про вступ України до СОТ, застосовуються до товарів за походженням із країн, яким Україною надається режим найбільшого сприяння, тобто пільгові ставки Митного тарифу України.

Пільгові ставки застосовуються до товарів, які мають походження з держав або економічних союзів, що користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, а також до товарів із країн, які розвиваються.

Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань

обкладання ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України» від 03.04.1997 р. № 170/97-ВР (див.

таблицю) затверджено перелік країн, з якими Україною укладено угоди про вільну торгівлю (Білорусь, Росія, Вірменія, Грузія тощо) і торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму (Болгарія, Велика Британія, Греція, Італія, Німеччина, Польща тощо).

Таблиця. Перелік окремих товарів, з яких стягується ввізне мито

Код	Назва	Ставка мита, %	
		пільгова	повна
0701	Картопля	0,2 євро за 1кг	0,4 євро за 1кг
0702 00 00 00	Помідори	0,3 євро за 1кг	0,6 євро за 1кг
0707 00	Огірки та корнішони	0,3 євро за 1кг	0,6 євро за 1кг
0808	Яблука, груші та айва	0,5 євро за 1кг	1 євро за 1кг
0901	Кава	0,1 євро за 1кг	0,1 євро за 1кг
	для промислової переробки	0	0
1006	Рис	10%, але не менш як 0,03 євро за 1 кг	10%, але не менш як 0,03 євро за 1 кг
1206 00	Насіння соняшнику	0,5 євро за 1кг	1 євро за 1кг
	для сіви	0	0
1701	Цукор	50%, але не менш як 0,3 євро за 1 кг	50%, але не менш як 0,3 євро за 1 кг

Крім того, на сьогодні Україною укладені міждержавні угоди про вільну торгівлю з усіма країнами СНД і Республікою Македонія.

Отже, відповідно до Митного тарифу України і вимог СОТ найбільші тарифи, які Україна може застосовувати до імпорту товарів, – це тарифи на цукор – 50% і олію соняшникову – 30%. Інші продукти з граничним рівнем тарифів, установлених на рівні 25%, включають деякі види радіоапаратури, нитки синтетичні тощо. Середнє імпортне мито при поставках в Україну складає 10,66% – для сільськогосподарських продуктів і 4,95% – для промислових товарів. У цілому мито встановлено в діапазоні від 0 до 50%. При цьому, відповідно до вимог СОТ, деякі обмеження включають поетапне зменшення мита до 2013 р.

Закonom України «Про Єдиний митний тариф» (ст. 10) передбачено в окремих випадках застосування на окремі товари й інші предмети сезонного ввізного і вивізного мита. Строк його застосування не може перевищувати більше чотирьох місяців з моменту їх установлення. У ст. 2 Закону України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», затвердженого Верховною Радою України від 17.07.1997 р. № 468/97-ВР, сказано, що сезонні мита встановлюються на строк, що не може бути меншим 60 та більшим 120 послідовних календарних днів (ст. 2). Для порівняння, Законом Російської Федерації «Про митний тариф» від 21.05.1993 р. №5003-1 ст. 6 передбачено, що строк дії сезонних мит не може перевищувати шести місяців на рік.

Сезонні мита застосовуються для оперативного регулювання міжнародної торгівлі продукцією сезонного характеру, перш за все сільськогосподарською. Сезонні мита встановлюються до таких товарів, як картопля, помідори, цибуля, часник, капуста, салат, морква, огірки та корнішони, бобові овочі, виноград свіжий, яблука, груші та айва, абрикоси, вишні (черешні), пшениця, жито, ячмінь, овес, кукурудза, гречка, просо, насіння соняшнику, олійне насіння та плоди інших олійних культур, шишки хмелю та лупулін, цукрові буряки тощо, й обкладаються за пільговою ставкою, яка дорівнює або перевищує 30% відповідно до ст. 6 Закону «Про митний тариф».

Сезонне мито вважається винятком із преференційних або пільгових режимів, у тому числі угод про вільну торгівлю, митних союзів тощо. Аналіз використання даного важеля свідчить, що сезонне мито має явно протекціоністський характер, тому його застосування має бути обов'язково проаналізовано під кутом зору наслідків [5, 100]. Частку сезонного мита у країнах Європейського Союзу займає 0,9% загального числа ставок [6, 37].

Одним із видів мита є адвалорне. У сучасній митній політиці роль адвалорного мита постійно зростає. На його частку припадає 70-80% усього мита. Воно є найбільш розповсюдженим у країнах Європейського Союзу, де на нього припадає 90% загального числа ставок [6, 37]. Так, Німеччина відноситься до країн, які застосовують в основному (більш 95% усіх ставок Митного тарифу) адвалорні мита. У Японії в митному тарифі більшість мита адвалорного. У Митному тарифі України близько 84% ставок є адвалорними [7, 46].

Перевагою адвалорного мита є те, що воно підтримує однаковий рівень захисту внутрішнього ринку незалежно від коливання цін на товар. При цьому змінюються тільки доходи бюджету [5, 96]. Однак відзначимо, що в сучасних економічних системах розвинутих держав мито застосовується не як засіб поповнення державної скарбниці, а як дієвий важіль регулювання економічної та політичної співпраці в системі міжнародної торгівлі.

Відповідно до розділу III Закону України «Про Єдиний митний тариф» і Митного кодексу України в Україні застосовуються митні пільги, тобто звільнення від сплати мита. Такі пільги надаються насамперед задля підтримки окремих галузей вітчизняного виробництва, технологічних проектів та певних виробників, а також у межах міжурядових угод. Із фіскальної точки зору митні пільги є прямими втратами бюджету, що призводять до розбалансування бюджетної системи та збільшення бюджетного дефіциту. Така ситуація є небажаною для будь-якої країни і надто небезпечною для країн, що розвиваються, зокрема України [8, 84]. Як показує практика, усі структури, які користуються митними пільгами в Україні, практично не завозять ні сировини, ні технологічного устаткування. Їх імпорт зосереджений на алкогольній продукції, тютюнових виробах, делікатесній харчовій продукції та інших товарах, операції з якими на той чи інший період дають можливість отримати надприбутки за рахунок створення пільгових умов. Досвід розвинутих країн заперечує необхідність значного обсягу митних пільг. Водночас надання пільг щодо оподаткування експортно-імпорتنих операцій у межах укладання міжурядових угод має бути істотним інструментом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та свідчити про значний рівень інтеграції економіки країни у світовий економічний простір.

У світовій практиці зовнішньоторговельної діяльності окремих країн митні пільги застосовуються як підтримка вітчизняного виробника та проведення поміркованої зовнішньої політики з метою інтеграції країни до світового бізнесу. При цьому втрати бюджетів таких країн від дії митних пільг компенсуються за рахунок надходження від інших податків, що сприяє розвитку окремих галузей економіки. У розвинутих країнах активно застосовують на практиці постулат відомого італійського економіста Ф. Нітті: «...щоб відродити нові галузі, використовують непрямі податки як заходи

захисту: мета податку не фінансова, хоча він може приносити дохід» [9, 243].

Приєднання України до СОТ обумовило перехід до поступової лібералізації національного митно-тарифного режиму. Для адаптації певних норм і положень СОТ Україні надали строк до 2013 р. Тому, на думку спеціалістів, процес лібералізації митно-тарифної політики України може призвести до посилення конкуренції на внутрішньому ринку з боку імпортованих товарів і негативно вплинути на господарський стан багатьох вітчизняних підприємств [10, 25]. Дійсно, останніми роками спостерігається значне превалювання імпортованих поставок в Україну експортним (рис. 2).

Ситуація може ще більше погіршитись у зв'язку з тим, що світовим товарним

ринкам властиві суттєвий рівень конкуренції та наявність торгових бар'єрів протекціоністського характеру. Так, у практиці зовнішньоторгового регулювання іноземних держав широко розповсюджено застосування принципу тарифної ескалації, який передбачає зростання рівня митного оподаткування імпортованих товарів виходячи зі ступеня їх обробки. Регламентом Комісії ЄС № 1031/2008 від 19.09.2008 р. встановлені ставки ввізного мита на рис від ступеня обробки: рис для сівби – 7,7 €/т; рис злегка відварний – 211 €/т; рис здрібнений – 416 €/т [11]. Відповідно до Регламенту Комісії ЄС № 948/2009 від 30.09.2009 р. ставка ввізного мита на рис здрібнений на 2010 р. змінена і складає 175 €/т [13].

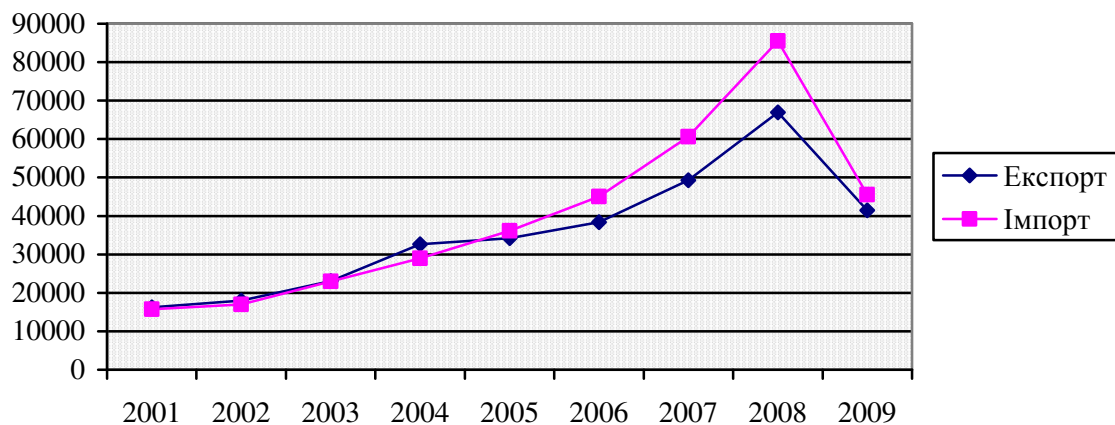


Рис. 2. Динаміка імпорту й експорту товарів України протягом 2001-2009 рр., млн. дол. США

Мінімізувати несприятливі ефекти від лібералізації митно-тарифного режиму можливо шляхом застосування комплексу дій щодо вдосконалення, з урахуванням норм системи ГАТТ/СОТ, національної політики митного регулювання імпорту, у тому числі спрямованих на забезпечення можливого застосування Україною спеціальних захисних заходів у формі додаткового мита, передбачених у рамках домовленостей Уругвайського раунду переговорів.

Угода щодо спеціальних захисних заходів у формі додаткового мита є найбільш дивним і зручним легальним протекціоністським механізмом СОТ. Саме

Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), ст. XIX «Надзвичайні заходи щодо імпорту окремих товарів», дає право фактично припиняти процес лібералізації зовнішньої торгівлі у випадку збільшення імпорту того чи іншого товару до рівня, який завдає шкоди відповідній галузі національного виробництва.

В Україні вже кількаразово робилися спроби урегулювати в законодавчому порядку питання створення інституту спеціальних захисних заходів. Так, у травні 1997 р. Президентом України в рамках реалізації перехідних положень Конституції України було ініційовано подання до

Верховної Ради України проекту Закону про особливості застосування тарифних обмежень на імпорту сільськогосподарських товарів згідно з нормами і принципами системи ГАТТ/СОТ. Однак цей закон не був прийнятий. Як альтернативний був прийнятий Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17.07.1997 р. № 468/97-ВР.

Ще 20.11.2008 р. подано на розгляд проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України» задля поліпшення стану платіжного балансу України в умовах світової фінансової кризи за реєстраційним № 3379 народним депутатом України С.А. Терехініним, у якому пропонується ввести тимчасову цільову надбавку до ставок ввізного мита, діючих напередодні набрання чинності цим законом, у розмірі 12% до митної вартості таких товарів, як свинина обвалена; субпродукти харчові великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз, коней, віслюків, мулів або лошаків, свіжі, охолоджені або морожені; м'ясо та харчові субпродукти свійської птиці свіжі, охолоджені або морожені; жири та олії тваринного або рослинного походження, готові харчові жири; готові харчові продукти, алкогольні та безалкогольні напої і оцет, тютюн та його замінники; вугілля кам'яне, газ нафтовий тощо [13].

У 2009 р. був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою», затверджений Верховною Радою України від 04.02.2009 р. № 923-VI. Цим законом запроваджена тимчасова цільова надбавка до ставок ввізного мита, діючих напередодні набрання чинності цим законом, у розмірі 13% митної вартості товарів за групами та кодами УКТЗЕД, що ввозяться на митну територію України в режимі імпорту (пп.3.6 п.3 «Прикінцевих положень» Закону України «Про Митний тариф України»), але не менше шести місяців. Одночасно 18.03.2009 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, якою скасовується тимчасова надбавка до ставок ввізного мита, за виключенням окремих товарів. Крім того,

рішенням Конституційного Суду України від 23.06.2009 р. № 15-рп/2009 пункти Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою», які стосуються тимчасової цільової надбавки (13%), визнані неконституційними і втрачають силу [14].

Інтеграція України у світову економіку передбачає проведення керованої та диференційованої політики відкриття українського ринку для іноземних товарів на засадах домовленостей ГАТТ/СОТ. У цьому процесі українським необхідним є врахування особливостей сучасного стану економічних перетворень в Україні, зокрема таких, як необхідність структурної перебудови виробничих галузей, переважання сировинного експорту, який має бути замінений продуктами переробних галузей, невідповідність європейським стандартам та технічним регламентам.

Отже, серед сукупності методів та механізмів державного регулювання особливе місце займає митно-тарифне регулювання – важіль, за допомогою якого держава може стимулювати зростання вітчизняного виробництва, зокрема експортної продукції.

Ставки експортного (вивізного) мита в Україні встановлюються такими законодавчими актами: Порядком стягнення митними органами ввізного (вивізного) та особливих видів мита під час митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, затвердженим наказом Державної митної служби України від 23.01.2006 р. № 30, який розроблено відповідно до законів України «Про Єдиний митний тариф», «Про Митний тариф України», «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур», «Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів», «Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину» тощо.

Пунктом 4 Порядку від 23.01.2006 р. № 30 визначено звільнення від стягнення вивізного мита з товарів, на які законодавством встановлено вивізне мито, на

підставі угод України про вільну торгівлю за таких умов: по-перше, при вивезенні товарів до країн СНД; по-друге, при вивезенні товарів до Македонії.

У свою чергу, вступ України до СОТ потребує поетапного зниження експортного мита кожного року на відповідний відсоток, а саме:

починаючи з 01.01.2007 р. ставка вивізного (експортного) мита на насіння олійних культур щороку зменшується на 1 відсотковий пункт до значення 10%. Ставка вивізного мита на насіння олійних культур (льону, соняшнику, ріжю) станом на 01.01.2009 р. становила 13% [15];

починаючи з 01.01.2007 р. ставка вивізного (експортного) мита на живу худобу та шкіряну сировину щороку зменшується на 5 відсоткових пунктів до значення 10% і відповідно на 1 відсотковий пункт до значення 20%. Ставка вивізного мита на 01.01.2009 р. становила 45 і 29% відповідно [16].

Ефективне функціонування системи митного тарифу забезпечується за умови правильного застосування процедур стягнення мита, законодавчого закріплення класифікації товарів згідно з товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності, визначення митної вартості товарів, а також визначення країни походження товарів та особливостей її податкового регулювання.

На сьогодні в Україні є певні труднощі щодо практичної реалізації положень п. 3.5 ст. 41 Митного кодексу України. Вони стосуються обліку товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, і перевірки системи звітності та обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, які відповідно до законів справляються при переміщенні товарів через митний кордон України. Це зумовлено, перш за все, розбіжностями оновлених цілей і новостворених вимог митного законодавства та стандартів бухгалтерського обліку. Так, поняття митної вартості (унаслідок її визначення одним із методів за Митним

кодексом України (глава 47), на яку нараховуються митні платежі) взагалі не знаходить відображення у бухгалтерському обліку, а точніше, згідно із П(С)БО № 7 «Основні засоби», № 9 «Запаси» описано формування скоріше фактурної вартості товарів, що далеко не завжди є митною.

Відповідно до П(С)БО № 7 «Основні засоби», № 9 «Запаси» первісна вартість (собівартість) придбаних матеріальних цінностей включає суму ввізного мита. Згідно з переліком документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, обов'язковими для подання є ціла низка документів, що складається із 25 пунктів. Відсутність будь-якого документа з цього переліку може вплинути на нарахування мита за адвалорними ставками або взагалі розмитнення може не відбутися.

Найважливішим моментом при визначенні митної вартості і ставки мита є правильне визначення коду товару згідно з УКТЗЕД.

Одна з найбільш суттєвих відмінностей бухгалтерського обліку експортних операцій від імпорتنих полягає у тому, що при імпорті витрати, пов'язані зі сплатою мита і митних зборів, включаються у вартість придбаних матеріальних цінностей. Ці ж самі витрати при здійсненні експорту відносять до витрат на збут. Вибуття запасів оцінюється згідно із методами оцінки вибуття (п. 16 П(С)БО № 9 «Запаси»).

Процеси євроінтеграції в Україні зумовлюють необхідність держави відігравати домінуючу роль у процесі формування і коригування торговельних потоків, а також у нарощуванні експортного потенціалу країни, дієвому захисті національного виробника. Це означає необхідність використання обмеженого і зваженого протекціонізму, методів і інструментів, якими користуються усі розвинуті країни світу.

Митно-тарифне регулювання стосовно домовленості СОТ має бути спрямоване на перехід від застосування специфічних ставок мита до адвалорних, що зробить митно-тарифну систему прозорою.

Із метою уникнення проблемних питань щодо визначення митної вартості товарів, умов правильного застосування процедур стягнення мита, обліку мита необхідно переглянути й удосконалити нормативно-правову базу, зробити її стабільною та ліквідувати розбіжності в законодавчих актах.

Література

1. Новиков В.Е. Таможенная пошлина как инструмент государственного регулирования экономики: моногр. – М.: РИО РТА, 2006. – 248 с.

2. Демиденко Л.М. Мито і митна політика в умовах глобалізації // Фінанси України. – 2004. – №1. – С. 63-69.

3. CIA – The World Factbook 2010. – Режим доступа: <https://www.cia.gov/library/publication/the-world-factbook/index.html>.

4. Грущинська Н.М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств України в умовах становлення процесів митного регулювання з країнами Центрально-Східної Європи // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 7 (49). – С. 101-108.

5. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. – К.: Центр учбової літ., 2008. – 432 с.

6. Ильин А.Е. Таможенно-тарифная политика и практика Европейского Союза на современном этапе // Российский внешне-экономический вестник. – 2008. – № 10. – С. 35-45.

7. Верба Ф.О. Визначення вартості товарів для митно-тарифного регулювання // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 45-49.

8. Петренко М.О. Соціально-економічні наслідки застосування митних пільг в Україні // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 84-90.

9. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки / Ф. Нитти; Пер. с итал. И. Шрейдера; Под ред. и с доп. А. Свирщевского. – М.: Изд. М. и С. Сабашниковых, 1904 (Тип.-литогр. т-ва И.Н. Кушнерев и К). – XXXII, 623 с.

10. Фомин И. К вопросу совершенствования системы таможенного регулирования импорта в Украине //

Экономика Украины . – 2005. – № 10. – С. 25-33.

11. Commission Regulation (EC) № 1031/2008 of 19 September 2008 amending Annex I to Council Regulation (EEC) № 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/ecicau_en.htm.

12. Commission Regulation (EC) № 948/2009 of 30 September 2009 amending Annex I to Council Regulation (EEC) № 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/ecicau_en.htm.

13. Проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України» з метою поліпшення стану платіжного балансу України в умовах світової фінансової кризи (народний депутат України С.А. Терьохін), реєстраційний номер 3379 від 20.11.2008 року. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

14. Рішення Конституційного Суду України від 23.06.2009 року № 15-рп/2009 (справа № 1-21/2009). – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

15. Закон України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур», затверджений постановою Верховної Ради України від 10.09.1999 року № 1033-XIV. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

16. Закон України «Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину», затверджений постановою Верховної Ради України від 07.05.1996 року № 180/96-ВР. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.